

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 854780/17

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב שלמה שפירא

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד זיו גרובר)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד מנחם חפר)

הנדון: הזכות לאיזון זכויות פנסיוניות כחוק משהתברר שהסכמות שנקבעו בנוגע לכך אינן ברות-ביצוע

החלטה

א. מן העיון בכתב הערעור, בבקשת המשיב לסילוקו על הסף ובנספחיהן עולה התמונה דלהלן: לפני שנתיים ויותר נעתר בית הדין קמא במישור העקרוני לבקשת המערערת בנוגע לחלוקת החיסכון הפנסיוני של המשיב בהתאם להוראות החוק לחלוקת חיסכון פנסיוני בין בני זוג שנפרדו, תשע"ד – 2014 (להלן: החוק לחלוקת חיסכון פנסיוני), אלא שקיבל את עמדת המשיב כי בנסיבות העניין על המערערת לשאת במלוא העלות של "סכום ההפחתה" שעל פי סעיף 21א(א) וסעיף 58א(א) לחוק שירות המדינה (גימלאות) [נוסח משולב], תש"ל – 1970, וכפי הקבוע בתוספת לחוק לחלוקת חיסכון פנסיוני, הפחתה שהיא למעשה עלות ביטוחית. נוכח קבלת עמדת המשיב בעניין זה התנה בית הדין את חתימת הפסיקתא לחלוקת החיסכון הפנסיוני בתיקונה באופן שבו תושט העלות האמורה, במלואה, על המערערת, ושלא כנהוג כי העלות מושתת על הצדדים בחלקים שווים.

מאז הוגשו בקשות והתנהלה תכתובת ענפה בציר מערערת – משיב (כהגדרתם בהליך שלפנינו) – אקטואר – מעסיקיו של המשיב – בקשות ותגובות בית דין קמא – החלטות בית דין קמא (לאו דווקא בסדר זה) שהעולה ממנה לבסוף הוא כי יישום ההוראה האמורה בלתי-אפשרי מאחר שעמדת קרנות הפנסיה, הנתמכת לכאורה בהוראות החוק, היא כי עליהן לבצע את ההפחתה בהתאם להוראות החוק ככתבו וכלשונו בכל מקרה, וככל שנדרש שינוי מן האמור עליו להיערך באמצעות תשלומים בין הצדדים עצמם.

עקב כך החליט בית דין קמא ביום ל' באב התשפ"א (8.8.21) כדלהלן:

לאחר העיון בעמדות הצדדים, בית הדין נותר בעמדתו כי התובע אינו חייב לשלם את דמי הביטוח עבור הנתבעת, הנגבים במקרה של העברה ישירה מהקרן, ולפיכך אינו רואה דרך אחרת להעברת חלקה בקצבה מלבד העברה מהאיש לאישה לאחר שיקבל את הקצבה. כל דרך אחרת תגרום נזק ופגיעה בתובע. החוק לחיסכון פנסיוני נועד למקרה סטנדרטי בו אין פגיעה במי מהצדדים במקרה של העברה ישירה ולא במקרה דנן.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

במידה והאיש לא יעביר את חלקו כנדרש, תמיד פתוחה הדרך לפנות לבית הדין, להוצאה לפועל או לערכאה מתאימה.

ככל ותימצא נוסחה אחרת שלא תאלץ את התובע להוציא מכיסו כספים, בית הדין ייעתר בחיוב לבקשה.

ב. על החלטה זו הוגש הערעור שלפנינו. בגדרו של הערעור טוענת המערערת עתה גם נגד ההחלטות הקודמות שקבעו את השתת העלות הביטוחית עליה, ובנוסף לכך טוענת היא נגד ההחלטה לגופה, היינו: אף אם תיוותרנה ההחלטות הקודמות בעינן, לדעתה, יש לקבוע מנגנון אחר להעברת או השבת התשלומים הביטוחיים ממנה למשיב, מבלי לחרוג מהוראת החוק לחלוקת החיסכון הפנסיוני ומבלי להורות במקום הוראות חוק זה כי הקצבה תועבר מן המשיב אליה לאחר שיקבל את הקצבה.

המשיב הגיב לערעור בבקשה לסילוקו על הסף שביסודה הטענה כי למעשה מדובר בערעור על החלטה חלוטה, שאף המערערת עצמה הסכימה עם עקרוניתה והגישה בקשות בהתאם להן בעבר, היינו ההחלטה המורה על נשיאתה שלה בעול העלות הביטוחית האמורה שבשלה הוגשו הבקשות וניתנו ההחלטות בדבר הכנת פסיקתא התואמת אליה.

ג. שניים אוחזים בטלית הצדק ומבקשים להתכסות באדרתו. אך הצדק, כמו במקרים רבים, אינו נחלתו הבלעדית של איש מן הצדדים.

צודק המשיב בטענה כי על ההחלטות החלוטות שניתנו זה מכבר אין לערער (וזאת מבלי להיכנס לשאלה אם צודקות היו מעיקרן אם לאו), וודאי שעה שהתנהלותה של המערערת מאז מלמדת כי לא רק שלא ערערה עליהם אלא אף קיבלה אותן בהשלמה מלאה וביקשה לפעול על פיהן, אך אין הוא צודק בבקשתו למחוק את הערעור הכולל כאמור גם טענות כלפי ההחלטה האחרונה – אף אליבא דעקרוניתה של קודמותיה – בנוגע למערערת.

איני קובע מסמרות שכן טרם נשמעו טענות הצדדים לגופה של ההחלטה האחרונה, והמשיב הבהיר כי שומר הוא לעצמו את הזכות להעלות טענות משפטיות נוספות, אך בזהירות המתבקשת אומר כי לכאורה בנוגע להחלטה זו יש צדק רב בטענת המערערת וסיכויי הערעור בנוגע אליה טובים הם במידה שהייתה מצדיקה את הרשאת הערעור אף אם לא היה ערעור בזכות ואף הייתה מצדיקה את שמיעתו ללא התנייתו בערובה להוצאות. זאת מאחר שלכאורה אכן מנוגדת החלטתו האחרונה של בית דין קמא להוראות החוק לחלוקת חיסכון פנסיוני, הוראות שלכאורה גם אינן ניתנות להתניה ועל כל פנים, כפי שיבואר להלן, לא הייתה הסכמה מודעת של הצדדים – ואולי אף לא החלטה מודעת של בית הדין קמא עצמו בעבר – להתניה שתרוקן מתוכן את הוראות חוק זה בנוגע לצדדים.

ונסביר:

בית הדין קמא קבע בעבר כאמור כי בעלות הביטוחית המשולמת בדרך של הפחתה מן הקצבה, וככזו היא קבועה בחוקים הנ"ל, תישא המערערת לבדה. כאמור אין אנו דנים עתה בקביעה זו לגופה, על אף הערעור גם עליה, שכן החלטה חלוטה היא.

ברם בנוסף לקביעה עקרונית זו קבע בית הדין גם, כתוצאה שלה, כי יישום החלוקה ויישומה של ההחלטה האמורה יבואו כאחד בדרך של פסיקתא המורה לגוף המשלם לנכות את מלוא העלות האמורה מחלקה של המערערת לבדה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

קביעה זו אינה הכרחית, אבל יכולה הייתה להיות סבירה ואולי אף להיחשב כדרך המיטבית ליישום לו אכן הייתה אפשרית. ברם מתברר עתה כי אין היא אפשרית.

לכאורה לפנינו מצב אנומלי:

מן העבר האחד קיימת חובה חוקית ופסיקה עקרונית בדבר חלוקת החיסכון הפנסיוני בדרך הקבועה בחוק, מן העבר האחר הוראתה של החלטה חלוטה המורה כי החלוקה תבצע באופן שאינו אפשרי. כל דבר שיעשה במצב כזה יעמוד בסתירה לאחת מן השתיים או לחובת החלוקה שעל פי החוק או להוראות כי חלוקה זו תיעשה רק בהתאם לפסיקתא שבה ייקבעו ההוראות שכפי שהתברר בלתיאפשריות הן. במצב כזה אין מנוס מלבחור את "הרע במיעוטו" היינו את הדרך שבה הסטייה מן הצדק, מן החוק ומן ההחלטות החלוטות הקיימות תהיה הסטייה הקטנה ביותר. "קטנה ביותר" משמע כי הפגיעה בזכויותיו של כל אחד מן הצדדים תהיה מינימלית, משמע גם כי היישום בפועל יהיה קרוב ככל האפשר לזה שנקבע, משמע גם מתן העדפה להוראות שהמסגרת החוקית אינה מאפשרת את שינוין ואת הפגיעה בהן על פני אלה שאין היא מאפשרת את שינוין ומתן העדפה לשינוי צודק על פני כזה שאינו צודק.

בית הדין קמא בחר בעמידה על ההחלטה החלוטה במחיר של הוראה על דרך חלוקה הסוטה מהוראות החוק, את בחירתו ביסס על פרשנות שלפיה לא נאמרו הוראות החוק בנוגע למקרים שבהם קיומם יפגע פגיעה שאינה צודקת באחד הצדדים, ולענייננו הכוונה היא לפגיעה במשיב שיאלץ לשאת בעלות שנקבע כי תושט על המערערת.

ברם בית הדין לא ביסס את פרשנותו זו לחוק.

זאת ועוד, בית הדין גם לא נימק מדוע יש לבכר את הסטייה מהוראות החוק, על בסיס פרשנות זו ועל בסיס ההנחה כי אכן תיגרם למשיב פגיעה כאמור, על פני האפשרות כי החלוקה תיעשה בהתאם להוראות החוק ואת ההפסד שייגרם למשיב – תשיב לו המערערת, בדיוק כפי שלשיטתו של בית הדין קמא עצמו ישלם המשיב למערערת את חלקה בפנסיה לכשיקבל את תשלומי הפנסיה.

לאפשרות האחרונה יש לכאורה יתרונות גלויים: ראשית, אין היא כרוכה בסטייה מהוראות החוק; שנית, פגיעתה של זו במשיב קטנה לאין ערוך לכאורה מפגיעת חברתה במערערת.

ונסביר: גלוי וידוע הוא כי נוח לו לאדם לקבל את המגיע לו ישירות מגוף ניטרלי שאינו מעורב בסכסוך שבין הצדדים ושכל מקרה ישלם את שישלם וכל השאלה היא אם ישלם לפלוני או לאלמוני, בענייננו למערערת או למשיב, מלהיזקק לקבל את המגיע לו מבעל דבבו. כרי אפוא כי בית דין קמא ביקש להגן על המשיב מפני הצורך לחזור על פתחי המערערת שתשלם לו את הפסדיו, אך לא מובן מדוע ביכר זאת על פני ההגנה המקבילה שלה זכאית המערערת מפני הצורך לחזור על פתחי המשיב שישלם לה את חלקה בפנסיה.

הדעת נותנת כי יש להעדיף את ההגנה על מי שהפגיעה בו תהיה הגדולה יותר, וגודל הפגיעה כשמדובר בצורך לגבות כסף המגיע לו לאדם מושפע במישרין מגובה החוב. לא הרי מי שנזקק לגבות מאה ש"ח, למשל, שגם אם לא נצליח לגבותם לא יהיה נזקו גדול כל כך, וכל שכן אם יצליח אלא שהדבר יארך זמן, שיש להניח כי יוכל להתקיים בינתיים בלעדיהם, כהרי מי שנזקק לגבות אלפים רבים הדרושים לו למחייתו השוטפת, שלא זו בלבד שאם לא יצליח לגבותם ימצא עצמו בפני שוקת שבורה, אלא שאף אם יצליח בכך לבסוף שמא בין כך ובין כך ימות ברעב ורק יורשיו הם שייחוו מפירות מאמציו לגבות את המגיע לו. מוות ברעב הוא אומנם תרחיש קיצוני שמן הסתם לא בו מדובר בנידוננו, אבל ברור כי גם בלעדיו קשים הם חיי מי שנזקק להתקיים על

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

זכויות פנסיוניות – או אף שחלק משמעותי מקיומו תלוי בהן – והוא נאלץ לתבוע את קבלתן שוב ושוב, להמתין ולעיתים גם לכתת רגליו לעיתים בין ערכאות משפטיות כדי לגבותן, כפי שעלול לעלות בגורל המערערת אם תזדקק, כהחלטתו האחרונה של בית דין קמא, לגבות את תשלומי הקצבה מדי חודש בחודשו מן המשיב. לא כך במי שחיסרונו אינו אלא 1.4% מכלל הקצבה המדוברת, כחיסרונו של המשיב דנן כתוצאה של חלוקת ההפחתה בקצבה בין הצדדים במקום זקיפת כולה על חשבון המערערת, ורק אותם הוא נאלץ לגבות.

ובכל זה לא נזקקנו אף לבחון את הטענה בדבר נזקיה של המערערת, אם תעמוד הקביעה כי המשיב יקבל לידיו את כל הפנסיה המגיעה לו, כאילו לא היה חוק לחלוקת חיסכון פנסיוני, ורק לאחר מכן תגבה היא ממנו את חלקה, במקרה של פטירת המשיב לפניה.

אכן האפשרות לקבוע שלא כפי שקבע בית הדין אינה עומדת בניגוד להוראות החוק, כאמור, אלא שעדיין עומדת היא בניגוד להחלטות קודמות, חלוטות. ברם לא זו בלבד שיתרונותיה הנ"ל עולים לכאורה על חסרונה זה, אלא שחיסרון זה גם ברדיפוי הוא, ולזה מכוונים דברינו לעיל בדבר מסגרת חוקית המאפשרת שינוי ואף דברינו כי בהחלטות הראשונות לא הייתה כוונה להתנות את החלוקה הקבועה בחוק בתנאי בלתיאפשרי שירוקן את החוק מתוכנו, לא כוונה של בית הדין בהחלטתו ולא של הצדדים בהתנהלות שהסכימה לה לכאורה:

ברי מההחלטה ומההתנהלות שלאחריה כי בית הדין והצדדים גם יחד חשבו בשעתו כי אפשר יהיה לתת פסיקתא שבה ייקבע כי ההפחתה תהיה כולה על חשבון חלקה של המערערת. כך ברור מלשון ההחלטה ומהתנהלות הצדדים לאחריה, בפנייה לאקטואר וכו' וכך ברור גם עניינית: ברי שאין לפרש את ההחלטה כמכוונת מלכתחילה לבטל את הוראת החוק, שהרי חזקתו של בית הדין שלא התכוון להורות כך, הוראה שאינה בסמכותו (ולו לכך התכוון לכאורה היה עלינו לקבוע אף לאחר חלוף המועד לערעור כי הוראתו אינה רק ברת-ביטול אלא בטלה מעיקרה, משניתנה בהעדר סמכות), קל וחומר שברור כי ההסכמה לכאורה של המערערת להוראה זו (שעליה בנוסף לחלוף הזמן מושתתת האמירה בדבר אי-האפשרות לערער על ההחלטה העקרונית) לא הייתה מתוך כוונה לוותר על עצם החלוקה שעל פי חוק אם לא תוכל זו להיעשות בהתאם להתניה האמורה.

לפיכך, משנודע עתה, ועל כך לכאורה אין מחלוקת עתה בין הצדדים, כי מדובר בהוראה שלא תוכל להיות מיושמת, לכאורה היה מקום לקבוע את סתירת הדין – אומנם לא בנוגע לחלק העקרוני המשיית את העלות על המערערת, אך כן בנוגע לקביעה כי השתה זו אמורה להיות מובנית בפסיקתא וחלק מיישום חלוקת החיסכון הפנסיוני עצמו. זאת אם על בסיס ראיית הדברים כמציאת טעות בפסק הדין, המאפשרת את סתירתו על פי תקנה קכח לתקנות הדיון בבתי הדין הרבניים בישראל, התשנ"ג – הטעות המדוברת היא היות ההחלטה מבוססת על הנחה המובלעת בה בדבר האפשרות למתן פסיקתא כזו ולחלוקה שתכלול מינה ובה את השתת העלות הביטוחית על המערערת, הנחה שהתברר כי מוטעית היא, ואם על בסיס ראיית הדברים כטענה עובדתית – היינו העובדה שפסיקתא כזו אינה אפשרית – שלא הייתה ידועה לבעלי הדין בדיון הקודם, המאפשרת את סתירת הדין על פי תקנה קכט לתקנות אלה. כך במישור הנורמטיבי הייתה אפשרות לשינוי ההחלטה הקודמת שלאחריו היו יכולים החוק והוראות בית הדין לדור בכפיפה אחת ותוך שמירת מקסימלית של זכויות הצדדים, לרבות הזכות העקרונית של המשיב, שנקבעה בהחלטה הקודמת, כי העלות הביטוחית תושט על המערערת, אלא שיישומה של הוראה זו היה בדרך של גביית העלות ממנה ולא בדרך של הכללתה בתוך הפסיקתא.

כפי שהדגשתי לעיל האמור כולו הוא לכאורי ואין אני קובע בו מסמרות שכן אפשר שלא כל התמונה מצויה אל מול עיניי ואפשר שהמשיב יעלה טענות נוספות בדיון, כפי הזכות שאותה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הבהיר שהוא שומר לעצמו – והשמורה לו מן הדין אף ללא הבהרה זו. אולם משהמצב הלכאורי הוא כאמור די בכך כדי לקבוע כי דינו של הערעור להישמע וכי אין מקום להתנות זאת בהפקדת ערובה להוצאות.

יובהר שוב כי הערעור יישמע רק בנוגע לקביעה כי חלוקת החיסכון הפנסיוני תיעשה שלא בהתאם לחוק אלא בדרך של תשלומים מן המשיב למערערת כל אימת שיקבל את הגמלה המגיעה לו. על הקביעה העקרונית כי על המערערת לשאת בעלות "ההפחתה", בהיותה עלות ביטוחית שלטובתה, לא יישמע הערעור, כאמור, משום שמדובר בהחלטה חלוטה שהצדדים אף הסכימו לפעול על פיה. לפיכך הטענה האפשרית היא רק בנוגע ליישום העקרונות דלעיל היינו בנוגע להחלטת בית הדין בדבר דרך חלוקת החיסכון לעומת האפשרות כי יחולק כחוק והמערערת תשיב למשיב את "ההפחתה" שמחלקו.

החלטה

- א. מזכירות בית הדין תקבע מועד לדיון.
 - ב. ההחלטה מותרת לפרסום בכפוף להשמטת פרטיהם המזהים של הצדדים.
- ניתן ביום י"ט במרחשוון התשפ"ב (25.10.2021).

הרב שלמה שפירא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה